

og hvorfra vi over Berkåk bilte hjemover igjen til striskjorta og havrelefsa.

En hjertelig takk til Turistforeningen fra

5 frydefulle medlemmer.

TILFJELLS OG PÅ FINNMARKSVIDDA

AV SOGNEPREST SIGURD BERG

*Undrer mig på hvad jeg får å se
over de høie fjelle?
Øiet møter nok bare sne,
rundt omkring står det grønne tre,
vilde så gjerne over, —
tro når det reisen vover?*

Slik gikk han og sang, Arne. Og slik har så mangen unggutt sunget om de høie fjelle.

Det må sikkert være noe trollskap ved høifjellet. Det drar og lokker på menneskesinnet med eiendommelig makt.

Kanskje det er eventyrglansen som fengsler? For fjellet og fjellvidden er som et eneste stort eventyr. De snehvite breer, som sitrer og glitrer i soldrysset, topp og tind badet i et lysende veld av himmelens blått, koll og nut i kveldsolens flom av purpur og gull, hvad er det annet enn eventyrets Soria Moria slott, som åpner sine saler for en? Og tankene flyr avsted på fantasiens vinger innover, innover . . .

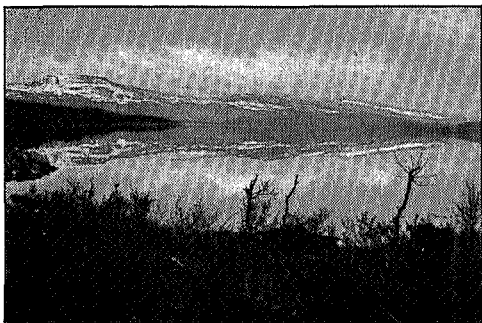
Eller kanskje det er høifjellets majestetiske ro, som kaller på menneskesjelen?

Man går nede i hverdagslivets tusenstemmige jag, hvor de mange bekymringer løser hverandre av og livets omskiftelser aldri ophører, men vedlikeholder i sinnet en uroens dype understrøm.

Da streifer blikket fjellet. Og bare det å la synet dvele ved «dei gamle fjell i syningom» gir hvile. Men det vekker også lengsel efter å komme inn over brynet, inn i selveste vidden — i en ubestemt aning om, at der inne i de sterke fjells sollyse paradis, der er det fred.

Eller kanskje det er fjellviddens store, høitidsstemte kirke som øver sin dragende makt?

Menneskene higer nu engang opad.

Fot. S. Berg.

Og fjellsjøen ligger og drømmer...

nærmere Gud, inn i fjellviddens kirke, hvor lyngblomstens klokker ringer høitid inn, hvor fjellsjøens klare vann vekker alvorsfulle tanker og den skinnende bre og solklare luft løfter sjelen til andakt.

Ryggsekken snøres og man legger i vei. Op gjennom bratte lier og steile urer.

Bjerken blir liten og forvridd. For her er jordbunnen karrig og vinteren streng.

Men før du kommer inn over brynet lærer naturen dig den store forvandlingens hemmelighet, der gjelder alt som vil nærme sig Gud: den å bli ydmyg.

Den høie slanke bjerk har måttet gi slipp på meget av sin prakt for å nå op i de høieste lier. Men for å komme inn på selve viddens må den forvandles helt. Den kneiser ikke lenger høit mot sky. Men dvergberken legger sig liten og fin bortover nakne fjellet og dekker det med sine vakre blades teppe. Og der får den drikke av Guds sol og den fjellfriske luft og bidra sitt til å klæ fjellet.

Slik også med lyngblomsten, den blomst, som fremfor andre hører høifjellet til. Den gir vidda lød med sine skjønnne rødbrune klokker. Men legenden forteller, at de klokker fikk lyngen nettop fordi den var så beskjeden, at den vilde være fjellets venn.

Det var dengang, sier legenden, da verden var ny, og trær og blomster skulde bestemme hvor de vilde bo. Primulaen valgte bakkehellet, fiolen søkte ly i skogen, og smørblomster og tusenfryd drog ut på marken. Næsten alle steder på jorden fikk blom-

ster nede i menneskemylderet og dets altopslukende ståk for albuenum blir denne higen ofte vanskjøttet.

Døives helt kan den dog ikke. Og når «helgedagsfreden med tempel i» kaller der oppe fra vidden, melder trangen sig efter å komme op over menneskemylderet,

ster som gav farve og skjønnhet. Men fjellet var og blev bart — ingen blomst vilde dekke dets nakne topp.

«Vil ingen skydde fjellet?» spurte naturen.

Men blomstene undskyldte sig med det ene og det annet, og det så ut som om fjellet skulde stå der alene.

Tilsist hørtes en svak hvisken: «Jeg vil gjerne drage til topps, men jeg er liten og jeg har ingen blomster. Dersom fjellet vil ha mig, skal jeg komme og gjøre mitt beste for å dekke det».

«Hvad hjelp er der i dig?» ertet de andre blomstene. «Vel kan du varme, men skjønnhet kan du ikke gi, du som alltid er grønn».

Da sa naturen: «Fra nu av skal lyngen ha vakre røde blomster, og med dem skal den smykke fjellet, så alle som ser det fryder sig».

Og siden den dag har lyngen blomstret — —

Det er ingen lett sak å nå fjellvidden. Møisommelig er klaringen langs «bekken vill i fjellets ur». Mangen gir op på halvveien — som det så ofte hender i livet.

Det gjelder å holde ut.

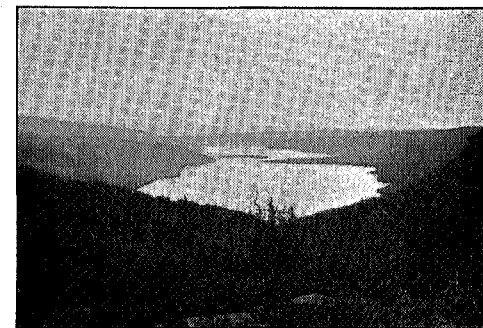
Så er du endelig på høifjellet, lengslenes mål, drømmenes land.

«Det tusenstemmige sus fra verdenslivet dypt nedenunder stilner av og dør. Det evige kretsløp av stakkede grå døgntemninger stanser op.

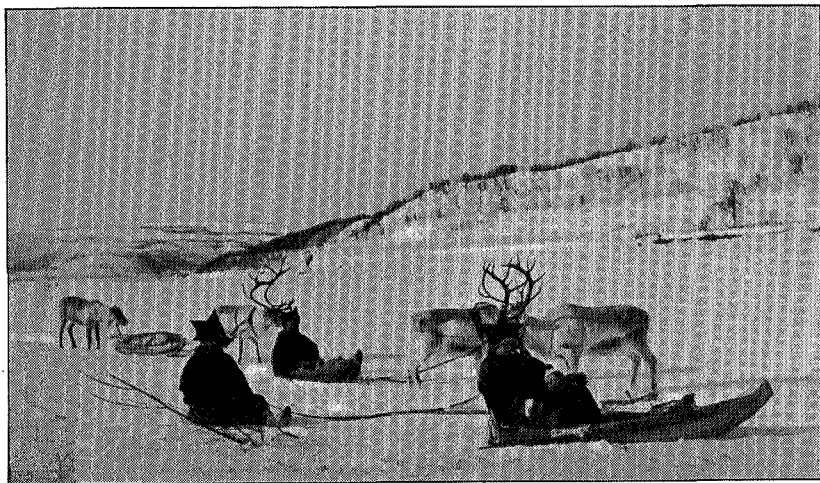
Evighetens ånde fyller det veldige rum...

En krans av snetinder svømmende i mørkeblå æther, blanke fjellsjø-øine, hvor du vender dig, rødbrun lyng innfelt i det lyse moseteppe, vuggende blåklokker og geiterams om alle tuer og snespurvkvidder og bekkeskvalder rundt om.

Vår og sommer går her i ett. Sommeren er i uavladelig vorden, slipper aldri vårgryets løftende lengsel og dårende duft, får aldri lov å sovne av i overmattelsens rø». (Th. Caspari).

Ladnajavre. Fot. S. Berg.

Hvil.

Fot. distr. læge Ruud.

Det var litt til viddens pris, også Finnmarksviddens. Skjønt Finnmark er ikke fjellvidde i den forstand som vi her sydpå forestiller oss det. Alt flyter mere sammen, dal og li og ås og fjell.

Hvordan beskrive Finnmarks natur? Den er skiftende som nordlyset over dets vidder.

Finnmark ved sommer og Finnmark ved vinter — Finnmark i midnattssol og Finnmark i vintermørke — Finnmark i storm og Finnmark i stille — Finnmarks kyst og Finnmarks innland — Finnmarks vidder og Finnmarks daler — alltid det samme gamle land og dog så ugjenkjennelig forskjellig.

Fra Hammerfest av ser man langs kysten mest bare disse ensformige, gølge styrtingene, hvor fjellplatået kaster sig bratt ned i havet. Fjellene kan være litt mer forrevne på øene. Men ellers er de omtrent ens og jevnhøie, forbjerg efter forbjerg så langt man ser. Ikke en busk, ikke et tre.

Litt avveksling er det når man passerer et fuglefjell, hvor tusener av sjøfugl flakser og bor. Eller når forvitringen har efterglemt en eller annen eiendommelig stenkoloss.

Det som har gitt Finnmark navn av «steppe» og «ørken», er fjellplatået innenfor kystbrinken. Dets gjennomsnittshøide er 500 til 600 meter.

Renhjord på svøm.

Fot. frk. Giæver.

Dette fjellplatå, hvor det faste fjell mest er dekket av grus og veldige steindynger, går i store bølger så langt øiet rekker inn over hele Finnmark. Det er dog ingen sammenhengende bergslette, men gjennomføres av en uendelighet av vassdrag i brede dalfører, små og store.

Men følg med innover! Følg med inn til Altens velstelte gårder og videre op gjennom furumoene til Gargia fjellstue. «Altens skog den vil vare til verdens ende eftersom noen trær vokser til når andre faller», sa Altens almue på Talvik ting for henved 200 år siden.

Gjør reisen med til Bæskadesfjellets vidder og myrer til det maleriske Ladnajvre. Følg Altenelven til Kautokeino forbi Masi og Mieron. Vel er furuen ikke her. Og bjerken klarer ikke å nå til topps på de svære åssidene, men forkrøbles deroppe i høiden. Men frodig løvskog fyller allikevel dalbunnen. Og ripsen modnes vill, mens meterhøit gress står urørt mange steder mellom bjerk og orogn.

Eller kom med inn til Porsangerfjordens bunn, hvor Tsjokkarassa, et av Finnmarkens høieste fjell (1131 m.), inne fra vidden holder vakt over den vide horisont. Følg kongsveien kilometer

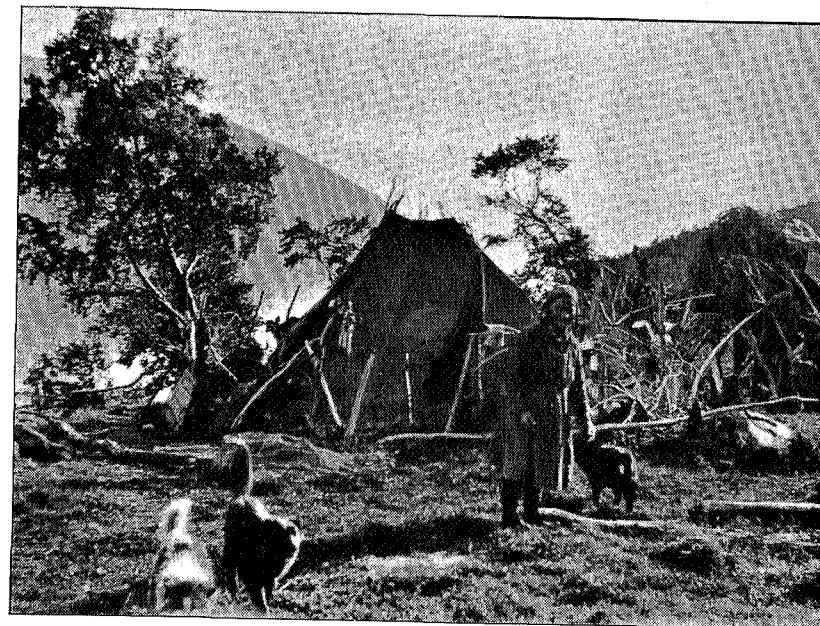
To gode venner.

etter kilometer gjennom bjerkeskogen op til Skoganvarre, Finnmarkens skjønneste egn, — over fjellvidden videre sydover, gjennom kratt og dvergbjerk, viu og pors, over steinflyer og myr, forbi en rikdom av svarte fjellsjø-øine. Utsynet åpner sig. Karasjokka flyter mellom sandbankene under lyslette bjerkeliet og blågrønne furumoer. På et elveness lyser Karasjok kirkested med kirken, hus og haver, potetåkre og flate enger.

Kom så også over til Sydvaranger, hvor man innenfor den værslitte kysten møtes av et lignende syn, og hvor nu tusener av ronn jernmalm brytes ut av fjellet. «Sydvaranger er rikt på rene perler av sørlandske idyller, gjemt mellom maleriske elvedrag og prektige sjøer, men er dog heller ikke blottet for golve, triste og skogløse fjell- og kystpartier».

Ja, slik er Finnmarksvidda; sameland, eventyrland. — Landet med de golve kyster og de frodige daler, landet med de øde vidder og de skogklædte ller.

*

Også et hjem.

Ved et av de mange svartblinkende tjern skinner en lang, rød stripe i vannet. Det er gjenspeilet fra et lite bål nede mellom strandstenene.

Fjellsamen*) har slått sig ned der med sitt telt og et eller annet sted i egnen sin renhjord. Den som har vært hos samene før, gleder sig ved ildskjæret. Det forteller om venner, og om sterk, frisk kaffe, som gavmildt vil bli budt frem av fjellkongen. Den svarte kobberkjel putrer over varmen mens gnistene stiger op i tusmørket.

Snart kommer fjellsamen tilsyne oppe ved det brune skinntelt. Det blir ikke sagt mange ord. Til å begynne med er han fåmælt. Han vet jo heller ikke om du forstår ham. Men kan du så hilse ham på hans eget sprog, er isen brutt. Da er samene ute med sine

*) Finn, lapp og same betyr det samme. Finn er det norske navn, lapp er det svenske og same er deres eget navn.

mange spørsmål: «Mitkjas le don namma?» (Hvad heter du?) — «Kos do galkak?» (Hvor skal du hen? o.s.v.).

Kan du slett ikke lappisk, får du bruke andre midler. Litt norsk kan forresten mange samer. By ham en pipe tobakk, og han vil snart fortelle dig at «do e e pen manne». Det kunde bety at du er en pen nellikk, men han mener at du er en grei kar.

Samene er småvoksne folk. Bålets sot og himlens sol har gitt ansiktet brunskjær.

De har sin egen nasjonaldrakt. Det eiendommeligste ved den er vel kanskje koften, av skinn eller klæde og utstyrt med fler-radede kantebånd i gilde farver. Om livet belte, og i beltet den uundværlige kniv.

På benene har de komager. De lages av renskinn og syes som hele drakten forøvrig av kvinnene. Nu bruker mange strømper, men før var det bestandig å fylle komagene med sennagress, siv, som er bearbeidet så det blir mykt og bløtt. Komagene går utenpå benklærne og surres til om leggene med et langt bånd.

Noen få samer bor ennå i «gammer», små jordhytter; de fleste bor i hus, men fjellsamene i telt. Det er ikke stor stasen. Men de byr dig gjestfritt velkommen til det de har å by på.

For de er snilde folk.

Til å begynne med virker de kanskje ikke slik. De er jo forresten høist forskjellige. Derav kommer det vel også at dommen om samene kan være så forskjellig. Imidlertid er det heller ikke alle som har vært mot samene som de skulde. Og det er en livets lov også blandt dem: «Slik som du vil andre skal være mot dig, må du være mot dem».

*

Ja, det kunde være mangt og meget å fortelle om samene og livet på Finnmarksvidden. Om rengjeting og lassokasting, om flyttferd, kjøring med pulk og staking i elvebåt, om matstell og skikker, om kamp mot myggen, om ørret og jakt, om vidden i midnattssolens gull og nordlysets flammer, men også i stormpiskende uværsdager, da vindflakene flenger teltet og alt skjelver i dirrende angst. Men det må oppleves. Først da vil en leve sig til ett med vidda og folket.

Og viddens sang finner gjenklang hos den som med en åpen sjel ferdes over myr og stenfly, mellem lyng og pors, over renmosens hvitgrå teppe med utsyn mot blåfjel i blåfjell. Korset på varden viser veien gjennom ødemarken til et nytt bål og et nytt telt milevis borte. Og ny enkel men hjertelig gjestfrihet efter fjellviddens kår.

*Og alt hvad jeg hørte og så
har talt med en kjærlig stemme
og bød mig, da jeg måtte gå
og hilse eder derhjemme.
Jeg bringer det kallende bud
fra vår rike fjellnatur:
Til våren klæder sig klippens mur
påny i sitt blommande skrud.*

Sigurd Berg.